

Drugi dio stručnog skupa vodile su kustosice Povijesnoga muzeja Istre Gordana Milaković i Katarina Pociđić koje su predstavile novu turističku atrakciju Povijesnoga muzeja Istre, a to su pulski podzemni tuneli-skloništa građeni u doba austro-ugarske vlasti u Puli te za Drugog svjetskog rata. Dio tih tunela otvoren je za javnost kao turistička atrakcija pod nazivom "Zerostrasse". Uslijedilo je predavanje Gordane Milaković o stogodišnjici zrakoplovstva u Puli, a potom je u "Zerostrasse" otvorena izložba "Počeci zrakoplovstva u Puli 1911. – 2011."

Igor Jovanović

Četvrti hrvatski simpozij o nastavi povijesti, Opatija, 30. kolovoza – 2. rujna 2011.

U Opatiji je u hotelu Imperial u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje od 30. kolovoza do 2. rujna 2011. održan Četvrti hrvatski simpozij o nastavi povijesti pod nazivom "Hrvati i manjine u Hrvatskoj: moderni identiteti (1868.-1941.)."

Nakon otvaranja stručno-znanstvenoga skupa i pozdravnih govora organizatora, započeo je glavni dio plenarnim priopćenjima. Uvodno izlaganje "Oblikovanje modernih identiteta kroz nastavu povijesti ili možemo li se lišiti ideologije?" iznijela je mr. sc. Marijana Marinović. U svom je izlaganju Marinović napomenula da je identitet tema o kojoj se protekla tri desetljeća intenzivno raspravlja u gotovo svim zemljama Europe i svijeta. Zaključila je da je identitet višestruk i nije nasljedan, već se izgrađuje i preobražava tijekom cijeloga života. Između mnogih kolektivnih identiteta ističe se i nacionalni identitet koji od početka 19. stoljeća dobiva posebno mjesto među europskim narodima. Na prostoru Hrvatske stvaranje nacije i oblikovanje modernih identiteta ima svoje specifičnosti, a karakterizira ga nemogućnost stvaranja stabilnoga i jedinstvenoga nacionalnog identiteta. U 19. stoljeću hrvatska je kultura i politika stvorila dvije ideologije – kroatocentrizam i južnoslavizam.

Slijedilo je predavanje dr. sc. Ljiljane Dobrovšek pod nazivom "Povijest manjina u Hrvatskoj od 1868. do 1941.". Dobrovšek je ustanovila da je Hrvatska država na čijem području tradicionalno živi velik broj nacionalnih manjina, a najviše su koncentrirane u Istri, sjevernoj Dalmaciji, Lici,

Kordunu, Banovini, zapadnoj i istočnoj Slavoniji i Baranji. Neke nacionalne manjine “oduvijek” žive na tim prostorima, dok su se pripadnici drugih nacionalnih manjina doseljavali u različitim razdobljima.

Dr. sc. Željko Bartulović održao je predavanje na temu “Pravni položaj manjinskih – vjerskih skupina u Hrvatskoj od 1918. godine”. U zanimljivom izlaganju osvrnuo se na položaj Vlaha u Hrvatskoj te ustvrdio da je prvi poremećaj u strukturi stanovništva bila seoba A. Čarnojevića 1630. kada se u Hrvatsku naseljavaju Srbi koji odlaze s Kosova, ali i katolici koji dolaze iz Bosne. Od mnoštva pravnih dokumenata analizirao je Vlački statut iz 1630. godine.

“Prema korijenu hrvatsko-srpskog sukoba” bio je naslov izlaganja dr. sc. Mate Artukovića. Analizom dokumenata, pretežno srpske provenijencije, na kojima je utemeljio svoje predavanje, autor pokazuje da je različita državna ideja Hrvata i Srba u Hrvatskoj bit sukoba tih dvaju naroda. Uz različitu državnu ideju, bitan je element ideologije i osjećaj ugroženosti koji širi Srpska samostalna stranka. Daljnjom analizom izvora srpske provenijencije Artuković pokazuje da je problem sukoba i pripadnost dvama kulturnim svjetovima. Uza sve navedeno, Srpska samostalna stranka spominje i filosemitstvo Hrvata kao jedan od bitnih uzroka sukoba Hrvata i Srba.

Plenarna su priopćenja prvoga dana završila predavanjem dr. sc. Željka Holjevca “Mađari, mađaroni i mađarizacija u Hrvatskoj između mita i zbilje 1841.-1918.”. Hrvati i Mađari živjeli su 816 godina u jednoj državnoj tvorbi, dijeleći tijekom toga, vrlo dugoga razdoblja, sve dobrobiti i nevolje zajedničke povijesti. Istodobno su neravnopravni odnosi između Hrvata i Mađara u okviru habsburškog imperija stvarali povoljnu klimu za česte međusobne nesporazume i povremene provale političkih napetosti. Mađarska je politika u drugoj polovici 19. stoljeća težila za pretvaranjem povijesno oblikovanih zemalja ugarske krune od Karpata do Jadranskoga mora u jedinstvenu državu s mađarskim nacionalnim predznakom. To je osobito dolazilo do izražaja u doba bana Khuena, kada je Hrvatska bila izložena pojačanom pritisku mađarske politike.

Drugi je dan plenarnih priopćenja otvorio dr. sc. Hrvoje Gračanin temom “Povijesni identiteti i politički realiteti: proslava tisućugodišnjice Hrvatskog kraljevstva 1925. godine”. Gračanin napominje da potrebe države i nacije, političke datosti nerijetko diktiraju viđenje pojedinih povijesnih pro-

cesa i događaja oblikujući prošlu stvarnost prema svojim kratkoročnim ili dugoročnim ciljevima. Poviješću se političke i intelektualne elite služe da bi motivirale, mobilizirale i usmjeravale ljude u sadašnjosti. Potreba za uspostavom nacionalne starodrevnosti i utvrđivanjem historijskih tradicija nukala je elite da posežu za povijesnim razdobljima u kojima se nacija nalazila. U hrvatskom je slučaju to rano srednjovjekovlje, tzv. doba hrvatskih narodnih vladara odnosno krunidba kneza Tomislava za kralja. Ona je poprimila osobit naboj i važnost u vremenu velikih političkih i društvenih previranja kojima je obilovala Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Proslava tisućite obljetnice Hrvatskoga kraljevstva 1925. godine iskorištena je u dnevno-političke i ideološke svrhe, a kralj Tomislav je iskorišten kao ogledni simbol moguće miroljubive plodotvorne suradnje između Hrvata i Srba, ali i neutralna točka oko koje se mogu okupiti različite hrvatske političke struje.

Dr. sc. Aleksandar Jakir je u izlaganju "Nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću kao pojava i historiografski primjer na primjeru Dalmacije" govorio o specifičnom položaju i povijesnom razdoblju Dalmacije koji su utisnuli obilježje posebne cjeline, prikladne za znanstveno istraživanje regionalnih i lokalnih svojstva. Nacionalnointegracijski procesi u Dalmaciji do 1918. godine odvijali su se u nekoliko identitetskih koncepcija od kojih su neki od početka 19. stoljeća jedno vrijeme tekli i paralelno. Mogu se razlikovati ilirska, hrvatska, srpska, slavodalmatinska i italodalmatinska opcija kroz drugu polovicu 19. stoljeća.

Temu "Hrvatsko-talijanski odnosi na otoku Krku u međuratnom razdoblju" predstavio je mr. sc. Tvrtko Božić. Hrvatsko-talijanske je odnose, između ostalih, Božić predstavio kroz nacionalne jezike kao kulturni i nacionalni identitet, koji postaje osnovni element za definiranje nacija. Na otoku Krku je nezanemariva slavensko-hrvatska osnova, a talijanski je jezik bio dominantan u kulturi, trgovini i poslovima vezanim za pomorstvo jadranskih komuna.

Sljedeća je tema bila "Islam i Bošnjaci muslimani u Banskoj Hrvatskoj 1878.-1941. Pravni položaj vjere i oblikovanje zajednice" dr. Zlatka Hasanbegovića. Hrvatski susret s islamom i muslimanima začet je u vrijeme provala osmanske države na Balkan, koja je do kraja 16. stoljeća zaposjela i najveći dio hrvatskoga etničkog prostora. Od sredine 19. stoljeća na habsburško područje dolaze i osmanski trgovci, a među njima i muslimani, ali u gradu borave privremeno. Ulaskom Bosne i Hercegovine u habsburški državni sklop 1878. godine započinje nova etapa u odnosima između Hrvata

i Bošnjaka muslimana. Treća etapa nastupa 1945. godine komunističkim preuzimanjem vlasti kada prestaje postojati građansko razdoblje muslimanske nazočnosti u Zagrebu i prekosavskim krajevima.

Plenarni dio predavanja završio je Mihovil Dabo, prof., predavanjem "Austrijska Pula između kozmopolitizma i suprotstavljenih nacionalnih pokreta". U razvoju Pule kao nove glavne ratne luke višenacionalne monarhije razvijalo se i rivalstvo oko političkoga utjecaja. Predvodnici talijanskoga građanstva sumnjičavo su gledali na pokušaje bečkoga vojnog vrha da u što većoj mjeri prisvoji upravljanje gradom. Uz talijansko građanstvo i bečke vojne vlasti, profilirao se i hrvatsko-slovenski politički pokret koji je postao treća značajna sastavnica gradskoga stranačkog života.

Tijekom dva dana simpozija u popodnevnim se satima održavala dobro organizirana i veoma zanimljiva terenska nastava. Sudionici simpozija podijeljeni u skupine imali su prilike sudjelovati i u radionicama na sljedećim destinacijama:

1. Istra: a) Peroj – Vodnjan – Pula, voditelj Sonja Bančić, prof.; b) Labin – Podlabin – Kršan – Pazin, voditelj mr. sc. Daniel Bogešić;
2. Rijeka: a) Stari dio Rijeke – zgrada Novog lista – riječka luka, voditelj Danijel Marot, prof.; b) Sušak, voditelji Ratko Dušević, prof. i Lorbert Simičić, prof.; c) Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja – središte grada Rijeke, voditelji dr. sc. Tea Mayhew te mr. sc. Nikša Mendeš i mr. sc. Helena Miljević; d) Trsat, voditelj Mirela Caput, prof.;
3. Kastav, voditelj Danijela Jugo-Superina, prof.;
4. Senj – Crikvenica – Novi Vinodolski, voditelj Andreja Kartelo Nekić, prof.

Posljednji dan simpozija bio je predviđen za terensku nastavu Volosko – Opatija (voditelj Nera Malbaša Kovačić, prof.) i za radionice koje su se održavale u Gimnaziji Eugena Kumičića u Opatiji i u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci.

Nakon zanimljiva tri dana predavanja, radionica i terenske nastave uslijedila je rasprava kojom je zaključen skup s porukom o važnosti izučavanja nacionalnih identiteta.

Igor Jovanović